Potamogeton, Elodea en ruilverkavelingen

door

D. T. E. VAN DER PLOEG (Sneek)

Het aantal ruilverkavelingen in Friesland is groot. In uitgestrekte gebieden wordt het landschap ingrijpend gewijzigd. Zulks meestal niet ten voordele van de flora. Diverse waterplanten krijgen echter gedurende enkele jaren grote kansen door het graven van zoveel nieuwe sloten en watergangen. Natuurlijk worden de oude watergangen in de nazomer ook opgeschoond, maar blijkbaar zijn deze werkzaamheden minder ingrijpend dan het graven van nieuwe sloten met behulp van bulldozer en dergelijk zwaar materieel.

De geheel nieuwe sloten geven, vooral in de oostelijke helft van Friesland, een explosieve groei te zien van diverse *Potamogeton*-soorten die anders slechts schaars worden aangetroffen. Als voorbeeld kan *Potamogeton acutifolius* Link genoemd worden. Tot voor enkele jaren werd dit fonteinkruid in Friesland niet of weinig gezien. KLOOS (1936) kent in Friesland geen enkele vindplaats. Sinds 1958 kon het voorkomen op een aantal plaatsen worden vastgesteld: Gerkesklooster, Buitenpost, Wijgeest-Oudwoude, Ouddeel-Tietjerk, Wartena-Grouw, Oldeboorn, Garijp, Murmerwoude.

Stellig is de plant niet — zoals wel verondersteld werd — op al deze plaatsen over het hoofd gezien. Als eerst de juiste groeiplaats er maar is, dan komt de plant wel. Het eerste verschijnen valt in de regel in het tweede of derde jaar na het graven van de sloot; na een paar jaar echter is de soort dan ook al weer verdwenen. *P. acutifolius* laat zich nl. vrij snel weer verdringen o.a. door *Potamogeton natans* L. en *Elodea nuttallii* (Planch.) St. John.

Iets dergelijks ziet men bij *Potamogeton obtusifolius* Mert. & Koch. In de eerste jaren na het graven ziet men deze soort in prachtige, vrije pollen in de nieuw gegraven sloten, later wordt ook deze plant verdrongen, hoewel minder radicaal dan *P. acutifolius*. *Potamogeton obtusifolius* is hier steeds een vrij algemene plant geweest.

Dit kan niet gezegd worden van *Potamogeton gramineus* L. Dit fonteinkruid werd door ons drie maal aangetroffen in ruilverkavelingssloten (Bergum, Mildam, Garijp). Op alle drie plaatsen stond de soort een drietal jaren in groot aantal, bloeiend en fructificerend, daarna was het ook snel afgelopen en raakte het oppervlak van deze slootjes bedekt met de bladeren van *Potamogeton natans* met daaronder een wirwar van *Elodea* en smalbladige *Potamogeton*-soorten (*P. pusillus* L. en *P. trichoides* Cham. et Schl.).

Ook *Potamogeton alpinus* Balb. vertoont een overeenkomstig beeld. Dit fonteinkruid is in de oostelijke helft van Friesland nooit zeldzaam geweest, maar krijgt in de nieuwe sloten en gekanaliseerde riviertjes grote kansen. Vooral in en langs Boorn,

Tjonger en Linde komt het de laatste jaren plaatselijk in massa voor, een verschijnsel waarop ook CLASON (1953, 1964) reeds wees. *P. alpinus* weet zich ook langer te handhaven dan *P. acutifolius* en *P. gramineus*.

In vele nieuwe sloten waagt ook *Potamogeton lucens* L. een kansje. Het glanzig fonteinkruid kan hier prachtige, heldergroene tapijten vormen. Dit in grote tegenstelling met de vieze, kapotte zwarte slierten die men van deze plant de laatste jaren in de grotere kanalen vindt. Vroeger (tot ca. 1950) waren de kanalen in Friesland de plaatsen waar men mooi materiaal van *P. lucens* en ook van *P. perfoliatus* L. kon verzamelen, maar door drukke scheepvaart en waterverontreiniging is dat zeer snel veranderd.

Waarschijnlijk is de verbijsterend snelle uitbreiding van *Elodea nuttallii* (Planch.) St. John (VAN OOSTSTROOM & REICHGELT, 1964) in elk geval ten dele ook toe te schrijven aan de ruilverkavelingen die voor zoveel nieuwe sloten zorgen. *Elodea canadensis* Michx. is hier zo langzamerhand een schaarse soort geworden, maar *E. nuttallii* wordt telkenjare bij karrevrachten uit de watergangen gehaald. Hier kan werkelijk van een explosieve uitbreiding worden gesproken. En in de sloten waar deze waterpestsoort staat, zijn de kansen van andere plantesoorten voorlopig verkeken.

Literatuur

CLASON, E. W., 1953. Het alpenfonteinkruid in Noord-Drente. De Levende Natuur 56, p. 87—92.
——, 1964. Potamogetonaceae. Flora Neerlandica I, 6, p. 37—79.
KLOOS, A. W., 1936. Het geslacht Potamogeton in Nederland. Ned. Kruidk. Arch. 46, p. 525—575.
OOSTSTROOM, S. J. VAN & TH. J. REICHGELT, 1964. Hydrocharitaceae. Flora Neerlandica I, 6, p. 19—29.

Summary

The author points out the explosive development of several species of *Potamogeton* and of *Elodea nuttallii* (Planch.) St. John in the province of Friesland as a result of a new and extensive parcelling in this province.